

Одеса 2019

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП.....</b>	<b>3</b>
<b>РОЗДІЛ І. ТЕОРИТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ.....</b>	<b>6</b>
1.1. Поняття та ознаки інвестиційної привабливості регіону.....	6
1.2. Фактори, що впливають на інвестиційну привабливість регіону.....	15
1.3. Методика оцінки інвестиційної привабливості регіону.....	21
<b>РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ.....</b>	<b>27</b>
2.1. Характеристика загального стану Карпатського регіону.....	27
2.2. Аналіз інвестиційної привабливості Карпатського регіону.....	46
2.3. Оцінка структури та джерел фінансування інвестицій в Карпатський регіон.....	55
<b>Розділ ІІІ. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ.....</b>	<b>65</b>
3.1. Аналіз основних макроекономічних показників регіону та розрахунок інтегрального індексу інвестиційної привабливості областей регіону.....	65
3.2. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості Карпатського регіону та прогноз інвестицій в регіон.....	78
<b>ВИСНОВКИ.....</b>	<b>85</b>
<b>Список використаних джерел.....</b>	<b>89</b>
<b>Додатки.....</b>	<b>95</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми.** В умовах становлення і розвитку української економіки важливе значення має залучення інвестицій до України, перехід до більш якісного управління інвестиційною діяльністю, побудова ефективної регіональної політики, спрямованої на забезпечення високого рівня інвестиційної привабливості територій.

Для України роль інвестицій постійно зростає, оскільки вони є основою стабільного економічного розвитку, що дозволяє скоротити розрив в основних макроекономічних показниках між нашою державою та розвиненими країнами світу, створити передумови для гідної співпраці з іноземними країнами. Якість життя населення та інші найважливіші характеристики розвитку сучасного суспільства теж залежать від темпів економічного зростання країни, тобто від інвестицій.

У зв'язку з необхідністю залучення фінансових ресурсів та їх обмеженістю актуальною на сьогодні постає проблема оцінки і підвищення інвестиційної привабливості регіонів як характеристики, що дає змогу інвестору сформулювати уявлення про стан об'єкта вкладання коштів, забезпечує надійність майбутніх інвестицій та впевненість в отриманні очікуваних результатів від їх використання.

Вивченням проблематики інвестиційної діяльності займалися наступні вчені, на основі досліджень яких будувалось наше дослідження: Музиченко Т.О.[1], Рудейчук С.О.[3], Поліщук М.П., Михайленко П.П.[6], Боярко І. М., Гриценко Л. Л.[12], І. Бланк, І. Клименко, Ю. Кравченко, В. Ляшенко, Л. Михальська. Практичні аспекти цієї проблеми розглядаються у роботах В. Едельмана, О. Басса, С. Суверова, М. Крейніної, Т. Лепейко, В. Піддубного, В. Савчука, У. Шарпа та ін.

**Мета дослідження** - теоретичні, методичні та прикладні аспекти оцінки інвестиційної привабливості регіону.

**Завдання дослідження:**

- дослідити теоретичні аспекти інвестиційної діяльності;

- визначити поняття та особливості інвестиційної привабливості регіону;
- висвітлити фактори, що впливають на інвестиційну привабливість регіону;
- надати методику оцінки інвестиційної привабливості регіону;
- проаналізувати загальний стан розвитку Карпатського регіону;
- виявити слабкі сторони та можливості розвитку регіону;
- провести аналіз інвестиційної привабливості регіону;
- проаналізувати структуру та динаміку інвестицій в Карпатський регіон;
- розрахувати основні макроекономічні показники регіону та інтегральні індекси інвестиційної привабливості областей, що входять до регіону;
- виявити шляхи розвитку інвестиційної діяльності регіону та спрогнозувати обсяги інвестицій в регіон в наступні два роки.

**Об’єкт дослідження** – процес оцінки інвестиційної привабливості Карпатського економічного району.

**Предмет дослідження** – сукупність теоретичних аспектів оцінювання інвестиційної привабливості регіону та формування пропозицій відносно шляхів її підвищення.

**Методи дослідження** в процесі написання дипломної роботи застосовувались наступні методи: загальнонаукові (аналогія, системний аналіз, формалізація); економіко-статистичного аналізу (табличний, графічний, групування, класифікації); маркетингові (SWOT-аналіз, спостереження); експертної діагностики (ранжирування, порівняння, оцінювання).

**Інформаційною базою дослідження** слугували наукові публікації та монографічні видання вчених, нормативно-законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, дані звітності офіційних статистичних збірників, офіційні дані органів державної статистики України.

**Структура та обсяг роботи.** Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел

(59 найменувань) та 9-ти додатків. Загальний обсяг роботи становить 106 сторінок. Основний зміст викладено на 80 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 7 рисунків.

**Публікації.** За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: «Аналіз динаміки та структури інвестицій в Закарпатську область України».

## ВИСНОВКИ

1. Інвестиційна діяльність - це вкладення інвестицій і практичні дії з метою одержання прибутку й (або) досягнення іншого корисного ефекту

Невід'ємною частиною процесу інвестування коштів є оцінка інвестиційної привабливості об'єкта інвестування.

Інвестиційна привабливість регіону - це інтегральний показник, який визначається сукупністю її економічних і фінансових показників, показників державного, громадського, законодавчого, політичного і соціального розвитку.

На інвестиційну привабливість регіону впливають дві категорії: інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики. Інвестиційний потенціал включає в себе: виробничий, трудовий, споживчий, інфраструктурний та інші риди потенціалу. Інвестиційні ризики поділяються на: законодавчі, економічні, соціальні та інші.

2. В науковій літературі сформульовано три методи оцінки інвестиційної привабливості регіонів, а саме: статистичний метод, метод експертних оцінок та рейтинговий метод.

Розглянувши низку методів, для реалізації завдань цієї роботи ми обрали той інструментарій розрахунку інтегрального індексу інвестиційної привабливості, розроблений і запропонований аналітиками Українського центру сприяння іноземному інвестуванню InvestUkraine.

3. Карпатський економічний район охоплює територію чотирьох областей: Львівської, Закарпатської, Івано-Франківської, Чернівецької. Район має вигідне географічне та геополітичне положення (знаходиться близько до центрів європейських країн, міжнародних ринків; через територію регіону пролягає велика кількість міжнародних сполучень). На території Карпатського ЕР розташовано 81 місто, 85 селищ міського типу та 3592 сільських населених пунктів. Населення регіону складає 6185,73 тис осіб, площа регіону становить 56,6 тис. км<sup>2</sup>.

4. Галузями, на яких спеціалізується Карпатський економічний район є: нафтова і газова промисловість; машинобудування та приладобудування; хімічна промисловість; лісова, деревообробна, меблева, целюлозно-паперова, лісохімічна промисловість; харчова промисловість; легка промисловість; туристично-рекреаційне господарство. Загальний обсяг реалізованої за 2018 рік промислової продукції в Карпатському регіоні склав 210731200 тис. грн.

В інтегральному АПК Карпатського регіону розвинені спеціалізовані комплекси: а) рослинницького напрямку — цукробуряковий, виноградно-виноробний, спиртогорілчаний, плодоовоче-переробний та ін.; б) тваринницького напрямку — м'ясопереробний, молокопереробний, птахопромисловий.

5. Однією з основних галузей, що приносять доходи в економічний район є туризм. Так станом на 2018 р в Карпатському регіоні налічується 261 од засобів колективного розміщування, кількість місць у цих засобах становить 24493 од, а кількість осіб, які перебували в цих засобах протягом року становить 908860 осіб. Доходи від здійснення туристичної діяльності у Карпатському регіоні за 2018 р становлять 803910,5 тис грн.

6. Аналіз основних макроекономічних показників свідчить про те, що ВРП регіону у 2018 році склав 2983883 млн грн., що становить 9,48% від загального обсягу ВРП України. ВРП у розрахунку на одну особу варіюється по областях регіону і складає від 30 тис.грн. до 60 тис.грн.

Експорт в Карпатському регіоні у 2018 році становив 4626,1 млн. дол. , що склало близько 9,7 % від загального обсягу експорту України. Імпорт регіону у тому ж році склав 4383,64 млн. дол., що становить 7,7 % від загального імпорту України.

Обсяг інвестицій у регіон у 2018 році склав 49924,5 млн. грн.. Обсяг інвестицій у регіон за останні 5 років має позитивну динаміку і збільшується з року в рік.

7. Карпатський економічний район має всі передумови для розвитку інвестиційної діяльності та підвищення інвестиційної привабливості. А саме,

регіон володіє наступними перевагами: вигідне географічне та геополітичне положення регіону, багата ресурсна база, наявність рідкісних рекреаційних ресурсів, передумови для розвитку туризму (зокрема, висока конкурентна позиція рекреаційної галузі), автомобільні та залізничні сполучення з європейськими країнами та близькість до європейського ринку, успішний обсяг функціонування СЕЗ та транскордонних територій, досвід здійснення інвестиційних проектів.

8. За рейтингом 2018 року Doing business regional, що визначає інвестиційний клімат ведення бізнесу регіонів України, Івано-Франківська область знаходиться на другому місці серед усіх регіонів України за ознакою сприятливості ведення бізнесу з загальною сумою балів 332. Чернівецька ж, Карпатського економічного району, знаходиться на останньому місці зазначеного рейтингу з сумою балів 247.

В цій роботі нами були розраховані інтегральні індекси інвестиційної привабливості областей Карпатського регіону. Ці індекс розраховується з урахуванням ряду факторів, що впливають на інвестиційну привабливість регіону: виробничий, макроекономічний, експортний, ресурсно-сировинний, інвестиційний, інноваційний, трудовий, соціальний, інфраструктурний, споживчий та екологічний.

Нами були отримані наступні значення інтегральних індексів інвестиційної привабливості по областях Карпатського регіону: Львівська область 1,218, Закарпатська область 0,88, Івано-Франківська область 1,054, Чернівецька область 0,721. З отриманих даних видно, що Львівська область є найбільш інвестиційно привабливою серед областей Карпатського регіону. Найменш інвестиційно привабливою виявилася Чернівецька область.

9. За результатами дослідження нами було виявлено ряд слабких сторін притаманних досліджуваному регіону: нераціональне використання ресурсної бази, погіршення екологічної ситуації, відсутність обізнаності туристів про туристичні послуги регіону, сезонність туризму, малоземелля, низький рівень



розвитку дорожньої інфраструктури, безробіття у певних регіонах, недосконалість законодавчої бази та ін..

10. Також, нами було розроблено ряд заходів, які б дозволили зменшити вплив недоліків, що притаманні регіону. Серед них: удосконалення загального (податкового, земельного, корпоративного, митного) та спеціального законодавства; здійснення контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, наданих для реалізації інвестиційних проектів; запровадження державного моніторингу інвестиційної діяльності; проведення моніторингу інвестиційних проектів, які були реалізовані (нереалізовані) на території регіону задля максимального попередження ризиків інвестиційної діяльності; визначення пріоритетних для надання державної фінансової підтримки інвестиційних проектів; розширення поінформованості інвесторів щодо можливостей вкладення коштів у привабливі галузі економіки регіону; політична стабілізація та визначення пріоритетів у зовнішній політиці як країни так і Карпатського регіону; розроблення та забезпечення реалізації економічних проектів із пріоритетних для гірських територій напрямів соціально-економічного розвитку; забезпечення реконструкції вулично-дорожньої мережі.

Отже, Карпатський регіон має потенціал до розвитку інвестиційної привабливості. В той же час як в економіці самого регіону так і в економіці України в цілому є ряд негативних тенденцій, які не дозволяють в повній мірі реалізувати потенціал регіону. За умови запровадження запропонованих нами заходів цю ситуацію можна буде виправити і підвищити можливість залучення інвестицій в регіон.

### Список використаних джерел

1. Музиченко Т. О. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 3. С.161-167.
2. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вер. 1991 р. № 47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 15.09.19).
3. Рудейчук С.О. Сутність поняття інвестицій та їх класифікація: обліково-економічні аспекти. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. С.151-154.
4. Кибенко Е. Р. Особенности правового регулирования иностранных инвестиций в Украине (международно-частноправовой аспект): дис. канд, юрид. наук: 12.00.03/ Харків.нац. юрид. акад. ім.Ярослава Мудрого. Харків, 1998. 328 с.
5. Прямі і портфельні інвестиції. Особливості обліку фінансових інвестицій. *Фінансові інвестиції*: веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/22305> (дата звернення 19.09.19).
6. Поліщук М.П., Михайленко П.П. Основи підприємницької діяльності: навч. посіб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 172 с.
7. Макарій Н.М. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств. *Економіст*. 2001. №10. С. 52-61.
8. Сидор Г.В., Давидовська Г.І. Інвестиційна привабливість регіонів. *Сталий розвиток економіки:наук.виробн.журнал*. 2015. Випуск 2.С.184-189.
9. Рейтинг инвестиционной привлекательности регионов Украины. *Commercial property*: веб-сайт. URL: <https://commercialproperty.ua/cp-articles/rejting-investitsionnoy-privlekatelnosti-regionov-ukrainy/>
10. Носова О.В. Оцінка інвестиційної привабливості України: основні підходи. *Економіка і прогнозування*. 2003. № 3. С.119–137.
11. Кремень О.І., Куберка В.І. Особливості оцінювання інвестиційної привабливості регіону. *Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр.*.2010. Вип.7.С.212-224.
12. Боярко І. М., Гриценко Л. Л. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Київ, 2011. 400 с.

13. Нечитайло У.П. Інвестиційний потенціал та інвестиційний клімат: особливості формування та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2011. Вип. 2. С.97-103.
14. Маслак О.І., Таловер В.А. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 51-59.
15. Завадських Г.М. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіону. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017 р. Вип. 17. С. 152-155.
16. Барський Ю.М. Інвестиційна привабливість регіону на прикладі Волинської області. *Наукові записки. Сер. Економіка*. 2015. Вип. 10. С.483-491.
17. Петровська С.А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. *Mechanism of Economic Regulation*. 2012. № 2. С. 90-97.
18. Петровська С.А. Аналіз інвестиційної привабливості регіону. *Механізм регулювання економіки*. 2012. №2. С.50-56.
19. Ткаченко Ю.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості національної економіки. *Ефективна економіка*. 2013 р. №9. С. 88-93.
20. Шелупіна В.А., Пригара І.А., Новікова І.В. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів на прикладі Сумської області. *Науковий вісник Харківського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2016. Вип. 21. С.125-129.
21. Стахорська С.І. Методичний підхід щодо оцінки інвестиційної привабливості регіонів України. *Управління розвитком*. 2016. №4. С. 30-38.
22. Український центр сприяння іноземному інвестуванню InvestUkraine: веб-сайт. URL: <http://investukraine.com> ( дата звернення: 03.10.19)
23. Мартусенко І.В., Погріщук Б.В. Регіональна економіка: підручник. Вид. Крок. Тернопіль, 2015. 626 с.
24. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

25. Етнографія України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл./ за ред. С.А. Макарчука.– Вид. 2-ге, перероб. та допов. Львів: Світ, 2015. 517 с.
26. Демографічна ситуація в країні в 2013-2017 роках. *Профспілка працівників освіти і науки України*: веб сайт. URL: <https://pon.org.ua/novyny/6104-demografchna-situasya-v-krayin-u-2013-2017-rokah.html> (дата звернення 07.10.19)
27. Кравців В.С.Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку : монографія. Львів: НАН України, 2013. 336 с.
28. Пітюлич М.М. Регулювання розвитку гірських територій в умовах модернізації економіки України: дис. д-ра екон. наук : 08.00.05/ Львів. ДУ Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього. Львів, 2015. 462 с.
29. Дані державного моніторингу поверхневих вод. *Державне агентство водних ресурсів України*: веб-сайт. URL: <https://www.davr.gov.ua/>(дата звернення 08.10.19)
30. Моніторинг лісів України. *Державне агентство лісових ресурсів України*: веб-сайт. URL: [http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art\\_id=62971&cat\\_id=32880](http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62971&cat_id=32880) (дата звернення 11.10.19)
31. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка/ за ред.. Є.П. Качана. Київ: Вища школа, 1997. 375 с.
32. Основні галузі спеціалізації господарського комплексу Карпатського економічного району. *Бібліотека економіста*: веб-сайт. URL: <http://referat-ok.com.ua/regionalna-ekonomika-rps/osnovni-galuzi-specializaciji-gospodarskogo-kompleksu-karpatskogo-ekonomichnogo-raionu> (дата звернення 11.10.19)
33. Doing business now 2018. *Регіональний Doing business*: веб-сайт. URL: <http://rdb.brdo.com.ua> (дата звернення 11.10.19)
34. Екологічні проблеми розвитку і розміщення продуктивних сил Карпатського економічного регіону. *Екологія життя*: веб-сайт. URL: <http://www.eco-live.com.ua> (дата звернення 12.10.19)

35. Тодосійчук В.Л. Регіональна економіка: підручник. Вінниця: ВДАУ, 2008. 434 с.
36. Головне управління статистики у Львівській області: веб-сайт. URL: [http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/bank/about\\_statregion.php](http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/bank/about_statregion.php) (дата звернення 13.10.19)
37. Головне управління статистики у Чернівецькій області: веб-сайт. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 14.10.19)
38. Головне управління статистики у Івано-Франківській області: веб-сайт. URL: <http://www.ifstat.gov.ua/> (дата звернення 16.10.19)
39. Головне управління статистики у Закарпатській області: веб-сайт. URL: <http://uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/statinfo.html> (дата звернення 13.10.19)
40. Розвиток харчової переробної промисловості за 2018 рік. Інформаційно-аналітичний портал АПК України: веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/prodovolstvo/pidsumki-diyalnosti-pidpriyemstv-harchovoyi-ta-pererobnoyi-promislovosti/rozvitok-harchovoyi-pererobnoyi-promislovosti-za-2018-rik> (дата звернення 17.10.19)
41. Данилюк В.О. Рекреаційно-туристичний потенціал Карпатського регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2011. Вип.33. С.31-34.
42. Характеристика туристичних ресурсів окремих територій на прикладі Карпатського регіону та Буковини: веб сайт. URL: <https://buklib.net/books/22989/> (дата звернення 17.10.19)
43. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: підручник. Київ. Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
44. Рекреаційні ресурси та готельно-ресторанна інфраструктура Прикарпатського регіону: веб-сайт. URL: <http://referat-ok.com.ua/inshe/rekreaciini-resursi-ta-gotelno-restoranna-infrastruktura-prikarpatskogo-regionu> (дата звернення 19.10.19)

45. Аналіз ресурсної привабливості Українських Карпат для цілей пізнавального туризму. *Все о туризме. Туристическая библиотека*: веб-сайт. URL: [http://tourlib.net/statti\\_ukr/romaniv.htm](http://tourlib.net/statti_ukr/romaniv.htm) (дата звернення 19.10.19)
46. Рошко Н.Б. Розвиток туристичної діяльності в Карпатському регіоні. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2015. Вип. 4. С.223-226.
47. Гірські зони України: загальна характеристика. *Міжрегіональна Академія управління персоналом*: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/geograf/26415/> (дата звернення 21.10.19)
48. Засідкович Н.М. Сучасний стан та перспективи організації міждержавних природоохоронних територій в межах польсько-українського прикордоння. *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Сер. Економіка*. 2015. Вип. 14. С. 45-49.
49. Основні показники по СЕЗ. *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України*: веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9a321bee-7eaf-48c9-8888-1933f263a96d&title=OsnovniPokaznikiPoSez> (дата звернення 22.10.19)
50. Підлипний Ю.В. Економічний аналіз ресурсної бази перспективного розвитку економіки Карпатського регіону. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2016. Вип. 17. С.82-87.
51. Кравчук Р.С. Проблеми та перспективи комплексного розвитку економіки Карпатського регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 7. С.38-40.
52. Химинець В.В. Сталий розвиток Карпатського регіону в Євроінтеграційній стратегії України: монографія. Київ: ДУ Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України, 2013. 520 с.
53. Шляхи відновлення інвестиційної активності в регіонах України в умовах економічної нестабільності. *Національний інститут стратегічних досліджень*: веб-сторінка. URL : <http://old2.niss.gov.ua/articles/2053/> (дата звернення 23.10.19)

54. Савіцька О.П., Савіцька Н.В. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Сер.Економіка*. 2016. Вип. 5. С. 91-97.
55. Кулініч Т.В., Мричко М.А. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення в сучасних умовах *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2016. Вип. 21. С.125-130.
56. Пойда-Носик Н.Н., Хайнас А.А. Інвестиційна привабливість Закарпатської області. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. Вип.2. С.20-24.
57. Бандура Т.В. Роль іноземних інвестицій в економіці прикордонних територій Карпатського регіону. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2018. Т 37-38. С.158-165.
58. Про затвердження Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2019 року. № 880.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/880-2019-%D0%BF> (дата звернення 25.10.19)
59. Рейтинг инвестиционной эффективности областей Украины. *Еврорейтинг*: веб-сайт. URL: <http://euro-rating.com.ua/> (дата звернення 25.10.19)